

Ακολουθήσέ με

στο αρχαίο θέατρο
της Νέας Πλευρώνας

Εικ. 1 Αεροφωτογραφία της Νέας Πλευρώνας.

Η χώρα των Αιτωλών και των Ακαρνάνων

Βουνά, πεδιάδες, ποτάμια, λίμνες και βραχέες που βρέχονται από το Ιόνιο πέλαγος και τους κόλπους του Αμβρακικού, του Κορινθιακού και του Πατραϊκού διαμόρφωσαν στην Αιτωλοακαρνανία ένα πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Ήταν ιδανικό για γεωργική και κτηνοτροφική εκμετάλλευση και κατάλληλο για την επικοινωνία με άλλους λαούς. Έτσι, η περιοχή κατοικήθηκε από τα παλαιολιθικά κιόλας χρόνια.

Δύο κυρίως μεγάλες ελληνικές φυλές έζησαν εκεί, οι Αιτωλοί και οι Ακαρνάνες. Ο Αχελώος, ο πιο πλούσιος σε νερά ποταμός της Ελλάδας, ήταν το φυσικό τους όριο, αν και όχι πάντοτε σταθερό. Οι συνεχείς και σκληρές μεταξύ τους συγκρούσεις για τον έλεγχο της ευρύτερης περιοχής είχαν σαν αποτέλεσμα ο ένας να κατακτά κατά καιρούς εδάφη του άλλου. Κατά κανόνα, στους Ακαρνάνες ανήκε το δυτικό τμήμα

που εκτεινόταν από τον Αχελώο έως το Ιόνιο πέλαγος, στα δυτικά, και από τον Αμβρακικό κόλπο έως τις εκβολές του Αχελώου, στα νότια, ενώ στους Αιτωλούς το ανατολικό τμήμα που περιελάμβανε και περιοχές πέρα από τα σημερινά όρια του νομού. Εκτός από αυτούς, στο βόρειο τμήμα του νομού κατοίκησαν οι Αμφίλοχοι και οι Αγραίοι, ενώ στη στενή λωρίδα που σχηματίζουν στα νότια οι ποταμοί Εύηνος και Μόρνος οι Λοκροί.

Οι Αιτωλοί

Εικ. 2 Το αρχαίο θέατρο της Νέας Πλευρώνας.

Σύμφωνα με το μύθο, η Αιτωλία πήρε το όνομά της από τον Αιτωλό, απόγονο του Δία που ήρθε από την Ηλεία και εγκαταστάθηκε στον τόπο αυτό. Η περιοχή κατοικήθηκε από τα προϊστορικά χρόνια, ενώ πολλοί οικισμοί αναπτύχθηκαν στη μυκηναϊκή εποχή. Στην Ιλιάδα γίνεται λόγος για πέντε πόλεις της Αιτωλίας, οι οποίες πήραν μέρος στον Τρωικό πόλεμο. Μία από αυτές ήταν η Πλευρώνα με σαράντα πλοία και επικεφαλής το βασιλιά Θόα.

Ο Όμηρος αναφέρει ακόμα ότι οι Αιτωλοί ήταν ακλόνητοι στη μάχη. Αρχικά ήταν οργανωμένοι σε φυλές και ενώνονταν μόνο σε περίπτωση πόλεμου. Όμως τον 4ο αι. π.Χ. δημιούργησαν *το Κοινό των Αιτωλών*, μία στρατιωτική και πολιτική ένωση των αιτωλικών φύλων. Η ένωση αυτή αποδείχθηκε ιδιαίτερα ισχυρή και εξελίχθηκε αργότερα σε μία συμπολιτεία όλων των αιτωλικών πόλεων με έδρα την πόλη του Θέρμου. *Η Αιτωλική Συμπολιτεία*, όπως ονομάστηκε, αποτέλεσε μία πολύ σημαντική δύναμη της αρχαίας Ελλάδας. Τον 3ο αι. π.Χ. κατέλαβε τις περιοχές της Ακαρνανίας και της Λοκρίδας, αλλά και τους Δελφούς, το σπουδαίο πανελλήνιο ιερό. Η φήμη της έγινε ακόμη μεγαλύτερη, όταν το 279 π.Χ. στους Δελφούς οι Αιτωλοί συνέτριψαν τους Γαλάτες, απωθώντας τους οριστικά από τον ελλαδικό χώρο. Σε ανάμνηση, μάλιστα, αυτής της ιστορικής νίκης θεσπίστηκε μία ειδική γιορτή στους Δελφούς, τα *Σωτήρια*, προς τιμή του Δία Σωτήρα και του Απόλλωνα.

Στα χρόνια που ακολούθησαν η Αιτωλική Συμπολιτεία αποδυναμώθηκε και οι Αιτωλοί βρέθηκαν σταδιακά κάτω από τον έλεγχο των Ρωμαίων. Καθοριστικό ρόλο για την τύχη της περιοχής έπαιξε

Εικ. 3 Αεροφωτογραφία του θεάτρου.

η ναυμαχία του Ακτίου που έγινε το 31 π.Χ. και ανέδειξε κυρίαρχο του κράτους της Ρώμης τον Γάιο Ιούλιο Καίσαρα Οκταβιανό. Τότε το μεγαλύτερο τμήμα της Αιτωλίας ενσωματώθηκε στη ρωμαϊκή αποικία των Πατρών. Επίσης, πολλοί Αιτωλοί υποχρεώθηκαν να γίνουν μέτοικοι της Νικόπολης, η οποία ιδρύθηκε από τον Οκταβιανό το 30 π.Χ. σε ανάμνηση της νίκης του στο Άκτιο. Η περιοχή άρχισε να γνωρίζει νέα άνθηση από το 2ο αι. μ.Χ.

Η Νέα Πλευρώνα

Μία από τις σημαντικότερες αρχαίες πόλεις της παράλιας ζώνης της Αιτωλίας ήταν η Νέα Πλευρώνα. Σε απόσταση μόλις 5 χιλιομέτρων από το Μεσολόγγι, χτισμένη πάνω στο βουνό Αράκυνθος, μοιάζει να αγναντεύει από ψηλά την πεδιάδα και τη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου (εικ. 2).

Η πόλη χτίστηκε το 235/4 π.Χ., όταν ο Δημήτριος Β' ο Μακεδόνας κατέστρεψε ολοσχερώς την γειτονική Παλιά Πλευρώνα, τη σπουδαία πόλη που αναφέρεται στην Ιλιάδα. Τόσο η Παλιά όσο και η Νέα Πλευρώνα όφειλαν, κατά μία άποψη, το όνομά τους στον γιο του Αιτωλού, τον Πλευρώνα.

Η θέση της νέας πόλης αποδείχτηκε ιδανική για τον έλεγχο των θαλάσσιων και των χερσαίων δρόμων της δυτικής πλευράς του ελλαδικού χώρου. Έτσι, η Νέα Πλευρώνα εξελίχθηκε σε μία πλούσια

και ισχυρή πόλη. Χτισμένη με το ιπποδάμειο σύστημα, ήταν οργανωμένη σε οικοδομικά τετράγωνα και είχε 25.000 κατοίκους. Προστατευόταν από τείχος, το οποίο σώζεται σε κάποια σημεία σε ύψος δώδεκα μέτρων και παραμένει εντυπωσιακό μέχρι σήμερα (εικ. 1). Μάλιστα, οι κάτοικοι της περιοχής το ονομάζουν «Κάστρο της Κυρά Ρήνης» από έναν λαϊκό θρύλο που έχει τις ρίζες του στα βυζαντινά χρόνια.

Το τείχος της πόλης ξεπερνούσε σε μήκος τα δύο χιλιόμετρα και είχε συνολικά τριάντα έξι πύργους και οκτώ πύλες. Από τους πύργους οι κάτοικοι μπορούσαν να ελέγχουν τη γύρω περιοχή και να αμύνονται σε περίπτωση επίθεσης. Το τείχος περιέβαλλε τα σπίτια και τα δημόσια κτήρια της πόλης, όπως την αγορά και το θέατρο. Στην κορυφή του λόφου βρισκόταν η οχυρωμένη ακρόπολη.

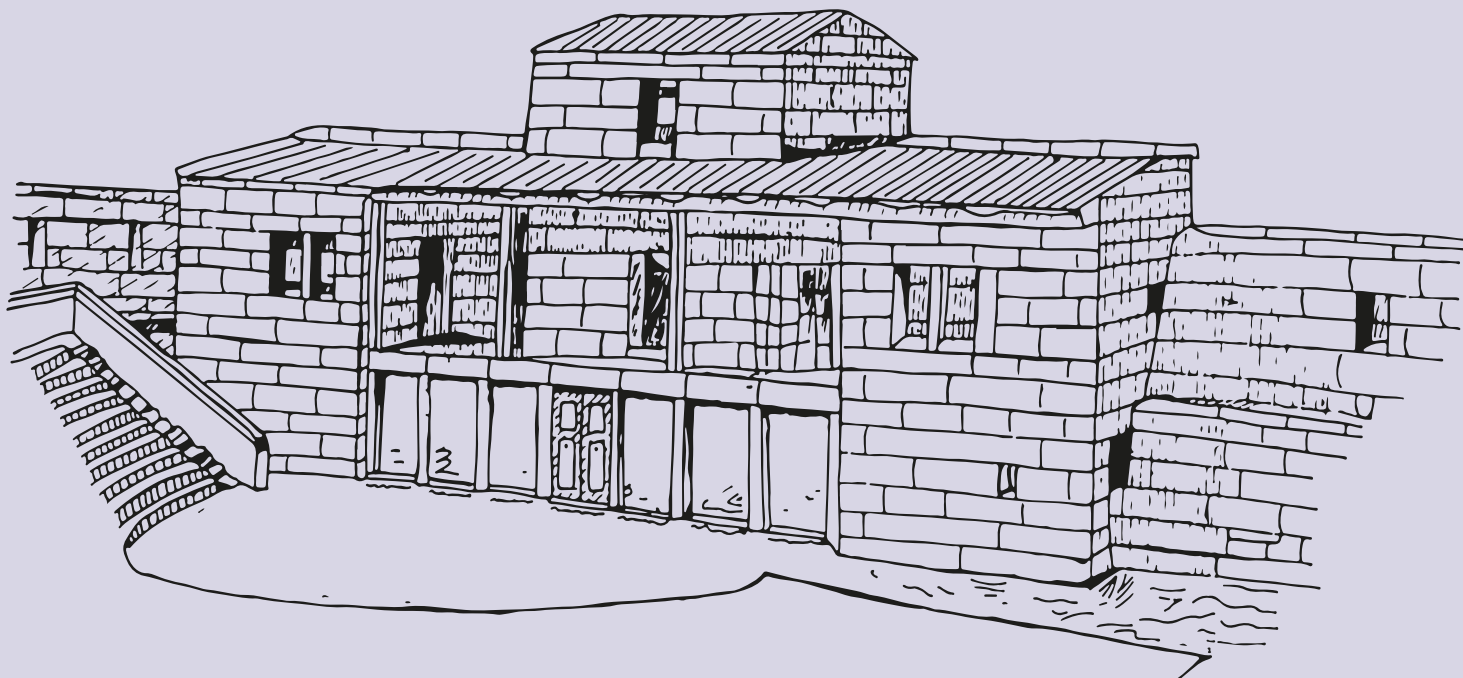
Ένα θέατρο ενωμένο με το τείχος

Μπαίνοντας από την κεντρική πύλη των τειχών και κατευθυνόμενοι προς τα αριστερά, περίπου στα 130 μέτρα, θα συναντήσετε το θέατρο (εικ. 2). Χτίστηκε στο τέλος του 3ου αι. π.Χ., λίγο μετά την ίδρυση της Νέας Πλευρώνας.

Το θέατρο ξεχωρίζει λόγω της θέσης και της ιδιαίτερης κατασκευής του. Οι αρχιτέκτονες εκμεταλλεύτηκαν ένα φυσικό ύψωμα

του εδάφους για να δώσουν την απαραίτητη κλίση στο *κοίλο* και να εξασφαλίσουν έτσι πανοραμική θέα προς την πεδιάδα και τη θάλασσα (εικ. 5).

Το πιο ενδιαφέρον όμως είναι ότι κατάφεραν να ενσωματώσουν με ευρηματικό τρόπο έναν από τους πύργους του τείχους στη *σκηνή* του θεάτρου (εικ. 3).

Εικ. 4 Αναπαράσταση της σκηνής από τον E. Fiechter.

Εικ. 6 Η ορχήστρα από την σκηνή.

Εικ. 7 Άποψη της σκηνής από

Εικ. 5 Γενική άποψη του θεάτρου.

Στάση 1η: Η σκηνή

Ήταν ένα μακρόστενο κτήριο με ένα μεγαλύτερο δωμάτιο στο κέντρο πλαισιωμένο από δύο μικρότερα (εικ. 4). Τα πλαϊνά δωμάτια ήταν πιθανόν *παρασκήνια*, δηλαδή βοηθητικοί χώροι για την αποθήκευση αντικειμένων των παραστάσεων. Ως βοηθητικός χώρος χρησιμοποιήθηκε επίσης ο πύργος του τείχους που υψωνόταν στην πίσω πλευρά της σκηνής (εικ. 7). Αποτελούσε πιθανόν τα αποδυτήρια των υποκριτών. Η σκηνή επικοινωνούσε εσωτερικά με τον πύργο μέσω μιας θύρας που σήμερα δεν σώζεται.

Στη δεξιά πλευρά του πύργου, όπως τον αντικρίζετε από το κοίλο, υπήρχε μία μικρή πύλη που οδηγούσε έξω από το θέατρο. Βγαίνοντας κανείς από εκεί βρισκόταν πια εκτός των τειχών της πόλης. Στην άλλη πλευρά της σκηνής, εκείνη που αντίκριζαν οι θεατές, υπήρχε το *προσκήνιο*, μία στοά που στηριζόταν σε κίονες (εικ. 4, 5). Ανάμεσά τους τοποθετούσαν ζωγραφικούς πίνακες που λειτουργούσαν ως σκηνικά των παραστάσεων. Στο κέντρο του προσκηνίου ανοιγόταν μία θύρα που οδηγούσε στην ορχήστρα (εικ. 4). Ακόμη, ένα ξύλινο πατάρι που στηριζόταν στο προσκήνιο αποτελούσε το *λογείο*. Εκεί έπαιζαν οι υποκριτές, οι οποίοι εμφανίζονταν από τις πόρτες που υπήρχαν στον τοίχο της σκηνής (εικ. 4).

ό το κοίλο.

Εικ. 8 Η βόρεια πάροδος και η ορχήστρα.

Στάση 2η:

Η ορχήστρα και οι πάροδοι

Η *ορχήστρα* του θεάτρου ήταν ημικυκλική με διάμετρο 11,60 μέτρα και το δάπεδό της ήταν στρωμένο με χώμα, όπως και σήμερα. Στο σχεδιασμό της υπήρχε πρόβλεψη για την απομάκρυνση των νερών της βροχής. Κοιτάζοντας την ορχήστρα με την πλάτη σας στραμμένη στη σκηνή, φανταστείτε ότι στα δεξιά σας ξεκινούσε ένας μικρός υπόγειος αγωγός που περνούσε κάτω από τα τείχη και κατέληγε έξω από αυτά διώχνοντας τα νερά της βροχής (εικ. 6). Ανάμεσα στη σκηνή και το κοίλο σχηματίζονταν δύο διάδρομοι, οι *πάροδοι*, που οδηγούσαν τους θεατές στο θέατρο (εικ. 8). Μάλιστα, οι ανασκαφές αποκάλυψαν ότι στην αρχή κάθε παρόδου υπήρχε μία τοξωτή πύλη που σήμερα δεν σώζεται.

Στάση 3η: Το κοίλο

Αν και σήμερα διατηρείται μόνο το χαμηλότερο τμήμα του, πρέπει να το φανταστείτε αρκετά ψηλότερο. Οι αρχαιολόγοι υπολογίζουν ότι συνολικά είχε είκοσι πέντε με τριάντα σειρές *εδωλίων*. Το σχήμα του ακολουθούσε την κλίση του χαμηλού λόφου προσφέροντας στους θεατές μοναδική θέα. Στα δύο άκρα του στηριζόταν σε ισχυρούς τοίχους που λέγονται *αναλημματικοί* και μπορεί κανείς να τους δει ακόμα και σήμερα (εικ. 9). Διακρίνονται επίσης οι τέσσερις *κλίμακες* που χρησιμοποιούσαν οι θεατές για να ανέβουν στις θέσεις τους. Καλύτερα σώζονται οι δύο που βρίσκονται προς το μέσο του κοίλου, ενώ ελάχιστα ίχνη διατηρούνται από τις άλλες δύο στα άκρα του, δίπλα ακριβώς στους αναλημματικούς τοίχους. Μετά τη

δέκατη σειρά υπήρχε το *διάζωμα*, ένας οριζόντιος διάδρομος που χώριζε το κοίλο σε δύο τμήματα.

Κάποια εδώλια, κυρίως στις δύο πρώτες σειρές, λαξεύτηκαν απευθείας στο φυσικό βράχο, ενώ τα περισσότερα κατασκευάστηκαν από ορθογώνιους λίθους. Την εποχή λειτουργίας του θεάτρου τα εδώλια ήταν καλυμμένα με μάρμαρο.

Όπως θα παρατηρήσετε, το κοίλο χωρίζεται σε τρία κάθετα τμήματα, τις *κερκίδες*. Στην πρώτη σειρά εδωλίων, περίπου στο μέσο κάθε κερκίδας, είχαν προβλεφθεί θέσεις για τους επισήμους, οι *προεδρίες*, όπως ονομάζονται. Αν και σήμερα δεν σώζονται, οι αρχαιολόγοι εντόπισαν τη θέση τους από κάποια λαξεύματα που υπήρχαν εκεί.

Εικ. 9 Άποψη του κοίλου.

Από τότε μέχρι σήμερα

Δεν γνωρίζουμε μέχρι πότε το θέατρο βρισκόταν σε λειτουργία και κάτω από ποιες συνθήκες εγκαταλείφθηκε. Πάντως κατά το 19ο, ίσως και στις αρχές του 20ού αιώνα, στην ορχήστρα λειτουργούσε ασβεστοκάμινος, δηλαδή ένα καμίνι για την παραγωγή ασβέστη. Η ανασκαφή του θεάτρου έχει πρόσφατα ολοκληρωθεί κι έτσι η πλήρης επιστημονική τεκμηρίωσή του αναμένεται να δημοσιευτεί. Επίσης, γίνονται μελέτες για την αναστήλωσή του. Μάλιστα, το θέατρο είχε φιλοξενήσει παλιότερα κάποιες παραστάσεις. Σήμερα όμως δεν χρησιμοποιείται για λόγους προστασίας.

Και κάτι ακόμα...

Στο νομό Αιτωλοακαρνανίας έχουν συνολικά βρεθεί μέχρι σήμερα έξι αρχαία θέατρα. Εκτός από την Πλευρώνα, θέατρο υπάρχει και στην αρχαία Μακύνεια, μία λοκρική πόλη που όμως, άγνωστο πότε, πέρασε στα χέρια των Αιτωλών. Το δικό τους θέατρο είχαν και οι ακαρνανικές πόλεις Στράτος, Οινιάδες και Αμφιλοχικό Άργος, καθώς και η Καλυδώνα, μία σημαντική αιτωλική πόλη. Το μεγαλύτερο από τα έξι είναι εκείνο του Στράτου. Για δύο από τα παραπάνω θέατρα θα βρείτε πληροφορίες μέσα στον φάκελο. Αναζητήστε το έντυπο για τα αρχαία θέατρα του Στράτου και των Οινιάδων.

Βιβλιογραφία

Αρχαίο θέατρο Νέας Πλευρώνας Παρελθόν, παρόν, μέλλον. Εργασία για τη συγκρότηση του σχετικού χορηγικού φακέλου από το Διάζωμα (2009), ΛΣΤ' Εφορεία Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://www.diazoma.gr/200-Stuff-15-Paratiritirio/DataSheet-Aitolokarnania-NeasPlevronas.pdf>

Καρύτσας Γ. (1998), «Η Αιτωλική Συμπολιτεία», στο Αφιέρωμα (επιμ. Π. Κουνενάκη), ένθετο *Επτά Ημέρες-Καθημερινή* (27/9/1998), σελ. 7-10.

Κολώνας, Λ., Σταυροπούλου-Γατσή, Μ. και Σταμάτης, Γ. (2009), *Τα αρχαία θέατρα της Αιτωλοακαρνανίας*, Αθήνα: Διάζωμα - Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας - ΛΣΤ' ΕΠΚΑ.

Κολώνας, Λ. (2008), *Νέα Πλευρώνα*, Υπουργείο Πολιτισμού-Ταμείο Διαχείρισης Πιστώσεων για την Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων, Αθήνα: Εκδόσεις Καπόν.

Σαράντη, Φ. (2008), «Από τον Εύηνο έως τον Μόρνο», στο: Βλαχόπουλος, Α. Γ. (επιστ. επιμ.), *Αρχαιολογία: Εύβοια και Στερεά Ελλάδα* (σελ. 390-397), Αθήνα: Μέλισσα.

Σταυροπούλου-Γατσή, Μ. (2008), «Αιτωλία: Από τον Εύηνο έως τον Αχελώο και το Παναιτωλικό. Από τα Βαρδούσια έως τον Μόρνο», στο: Βλαχόπουλος, Α. Γ. (επιστ. επιμ.), *Αρχαιολογία: Εύβοια και Στερεά Ελλάδα* (σελ. 398-407), Αθήνα: Μέλισσα.

Σταυροπούλου-Γατσή, Μ. (2008), «Αιτωλία και Ακαρνανία», στο: Βλαχόπουλος, Α. Γ. (επιστ. επιμ.), *Αρχαιολογία: Εύβοια και Στερεά Ελλάδα* (σελ. 388-389), Αθήνα: Μέλισσα.

Πηγές από το διαδίκτυο

Διαδικτυακός τόπος Σωματείου «Διάζωμα»: http://www.diazoma.gr/GR/Page_04-01_AT-013.asp

Άλλες πηγές

Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδος

Πρόθεση εικόνων

Εικ. 1, 3, 4: Κολώνας, Λ., Σταυροπούλου-Γατσή, Μ. και Σταμάτης, Γ. (2009), *Τα αρχαία θέατρα της Αιτωλοακαρνανίας*. Αθήνα: Διάζωμα - Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας - ΛΣΤ' ΕΠΚΑ.

Εικ. 2, 5-9: Διεύθυνση Μουσείων

Συντονισμός έργου: Μαρία Λαγογιάννη, Δρ Αρχαιολόγος
Σουζάνα Χούλια - Καπελώνη, Αρχαιολόγος
Σχεδιασμός περιεχομένου - γενική επιμέλεια: Έλενα Μπαζίνη, Αρχαιολόγος
Γραφιστική & καλλιτεχνική επιμέλεια: Σπύλιος Πίστας, Γραφίστας
Κείμενα: Εβίτα Τσιώλη, Αρχαιολόγος - Μουσειολόγος
Ηλεκτρονική επεξεργασία: Ειρήνη Σταυριανού, Γραφίστας
Παιδαγωγική επιμέλεια: Χρύσα Αθιανού, Εκπαιδευτικός
Διορθώσεις κειμένων: Βιολέττα Ζεύκη, Αρχαιολόγος - Μεταφράστρια

ISBN: 978-960-386-225-3

©2015 Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων

Απαγορεύεται η οποιαδήποτε μερική ή ολική ανατύπωση χωρίς την άδεια του εκδότη

Το έργο «Σχεδιασμός και παραγωγή παιδαγωγικών εργαλείων για την ανάδειξη της σημασίας του θεάτρου στην αρχαιότητα και σήμερα» (κωδικός MIS 339817) υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ